A nighttime photograph of a city skyline, likely New York City, featuring several illuminated skyscrapers. The lights are primarily blue and white, with some red accents. The buildings are out of focus, creating a bokeh effect. The image is used as a background for the text on the page.

Иқтисодий ўсишга, аввало, рақобатдош
саноат занжирларини яратиш ҳамда бундай
лойиҳаларга инвестицияларни кўпайтириш
орқали эришилади.

Ш. Мирзиёев
Ўзбекистон Республикаси Президенти

Лойиҳа ташкилотчиси:

“Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ

Тузувчи:

“ЎзқурилишматериалЛИТИ” МЧЖ илмий-тадқиқот ва инжиниринг маркази.

Тақризчилар:

А.Т.Ильясов – Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат университети
“Шаҳар қурилиши ва хўжалиги” кафедраси мудири, т.ф.ф.д, доцент.

Д.С.Исмоилов - “ЎзқурилишматериалЛИТИ” МЧЖ илмий-тадқиқот ва инжиниринг маркази бош мутахассиси.

Ушбу қўлланма

“Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ туҳфаси ҳисобланади.

© “Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ – 2021

© “ЎзқурилишматериалЛИТИ” МЧЖ – 2021

Ушбу қўлланма «Ўзсаноатқурилишбанк» АТБ, «Ўзсаноатқурилишматериаллари» уюшмаси, ҳамда «ЎзқурилишматериалЛИТИ» МЧЖ илмий-тадқиқот ва инжиниринг маркази томонидан девор ва шифтлар учун профиль ишлаб чиқаришни ташкил этиш ниятидаги тадбиркорлар учун амалий-услубий қўлланма мақсадида яратилди.

Амалий-услубий қўлланмадан фойдаланиб девор ва шифтлар учун профиль ишлаб чиқариш ҳақида умумий маълумот олиш, керакли хом

ашё турлари, мавжуд захиралар, ишлаб чиқариш технологиялари, сифат, меъёрий ҳужжатлар, ўлчов воситалари, иқтисодий самарадорлик кўрсаткичлари, экологик меъёрлар ва атроф муҳитга таъсири, техника хавфсизлиги, саноат санитария қоидалари, тадбиркорликни рўйхатдан ўтказиш ҳамда тижорат банкларидан кредит олиш тартиблари келтирилган.

Ушбу қўлланмадан фойдаланиб ўз бизнесингизни бошланг!

Сизга ёрдам берганимиздан миннатдормиз!

МУНДАРИЖА

Кириш	6
I. Девор ва шифтлар учун профил ишлаб чиқариш ҳақида умумий маълумот	10
1.1 Республикада металл листдан тайёрланган профил ишлаб чиқариш истиқболлари ва жаҳон тажрибаси	12
1.2 Девор ва шифтлар учун профил материалларининг турлари, ўлчамлари, физик-механик кўрсаткичлари	16
1.3 Афзалликлари	20

1.4 Ишлаб чиқариш ҳолати рақамларда	22		
II. Хом ашё турлари ва мавжуд заҳиралар	24		
2.1 Хом ашё турлари	26		
III. Ишлаб чиқариш технологиялари	28		
IV. Сифат, меъёрий ҳужжатлар ва ўлчов воситалари	32		
4.1 Стандарт ва сифат кўрсаткичлари	34		
4.2 Мувофиқлик сертификати ва уни online тарзда расмийлаштириш	38		
4.3 Ўлчов воситалари ва уларни қиёслов кўриги	40		
V. Самарадорлик кўрсаткичлари	42		
		VI. Экологик меъёрлар ва атроф муҳитга таъсири	46
		6.1 Экологик меъёрлар ва тартибга солувчи ҳужжатлар	48
		6.2 Экологик ҳужжатларни расмийлаштириш	52
		VII. Меҳнатни муҳофаза қилиш	54
		7.1 Техника хавфсизлиги ва sanoat санитария қоидалари	56
		VIII. Тадбиркорлик субъектларини интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш механизми	62
		IX. Янги ташкил этилган тадбиркорлик субъектларини молиялаштириш тартиби	64
		Фойдаланилган адабиётлар	66

КИРИШ

Республикамызда ҳозирги кунда рақобатбардош маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва экспорт қилиш бўйича барқарор ўсиш суръатларини таъминлаш мақсадида мавжуд қурилиш материаллари саноати корхоналарини модернизация қилиш, техник ва технологик янгилашга қаратилган таркибий ўзгартиришларни

янада чуқурлаштириш юзасидан тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

Бунда тармоқни жадал ривожлантириш ва диверсификация қилиш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, республикада мавжуд маҳаллий минерал хом ашё ресурсларини қайта ишлашга инвестицияларни жалб қилиш

ва бунинг натижасида қурилиш материалларини ишлаб чиқариш қувватларини юқори кўрсаткичларда бўлишини таъминлаш билан бирга экспорт ҳажмларини оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

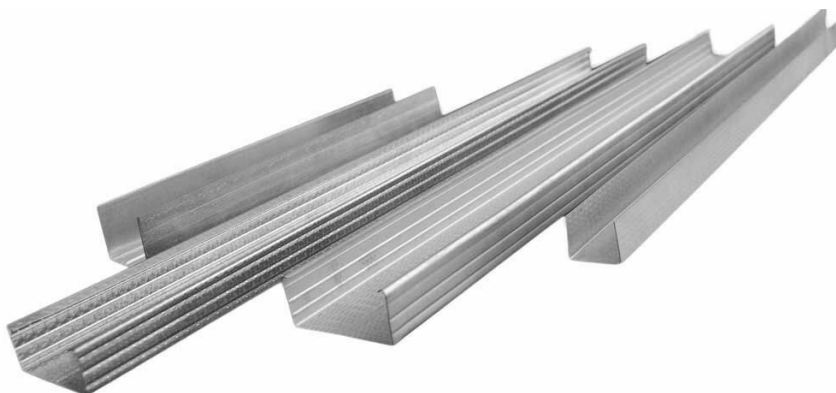
Бунёдкорлик ишлари қийматининг 55-60 фоизини қурилиш материаллари ташкил этиши, замонавий меъморчилик янги, сифатли, арзон, енгил ва энергия тежамкор, инновацион маҳсулотларни талаб қилиши инобатга олинса, қурилиш материаллари ишлаб чиқариш соҳаси тараққиёти ва аҳамиятини ҳис қилиш ва англаш қийин эмас.

Бу, ўз навбатида, нафақат ички бозорни таъминлаш, балки хорижий давлатларга экспорт қилишга ҳам имконият яратмоқда. Умуман олганда, Ўзбекистонда қурилиш материаллари саноати

ривожланиш учун жуда юқори салоҳиятга эга.

Маҳаллийлаштириш дастурига кўра импорт ўрнини босувчи қурилиш материаллари ишлаб чиқариш кўплаб истиқболли лойиҳалари амалга оширилмоқда. Хусусан, йилдан-йилга талаб даражаси ортиб бораётган девор ва шифтлар учун профиль қурилиш материаллари ҳамда уларнинг муқобил турларини тайёрлашни ташкил этиш бўйича тизимли ишлар йўлга қўйилган.

Хусусий уйларни, давлат ташкилотларини лойиҳалашда меъморлар ва дизайнерлар хона деворларини, шифтларини гипсокартон билан қоплаш учун профиль ишлатади. Бу нафақат материалнинг ишончлилик сифат кўрсаткичлари, балки унинг эстетик хусусиятлари билан ҳам боғлиқ.

**I. ДЕВОР ВА ШИФТЛАР УЧУН
ПРОФИЛ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ
ҲАҚИДА УМУМИЙ МАЪЛУМОТ**

1.1 Республикада металл листдан тайёрланган профил ишлаб чиқариш истиқболлари ва жаҳон тажрибаси

Бугунги кунда замонавий таъмирлашда ички безашда ўзининг идеал дастурини топган гипсокартон маҳсулотисиз тасаввур қилиш қийин. Гипсокартон маҳсулотидан фойдаланишда, металл профиллардан қурилган конструкцияни ўрни юқори ҳисобланади, бу эса бутун тузилишга гипсокартон плиталарини елим билан маҳкамлагандан кўра мустақамлиги ва ишончилигини янада оширади.

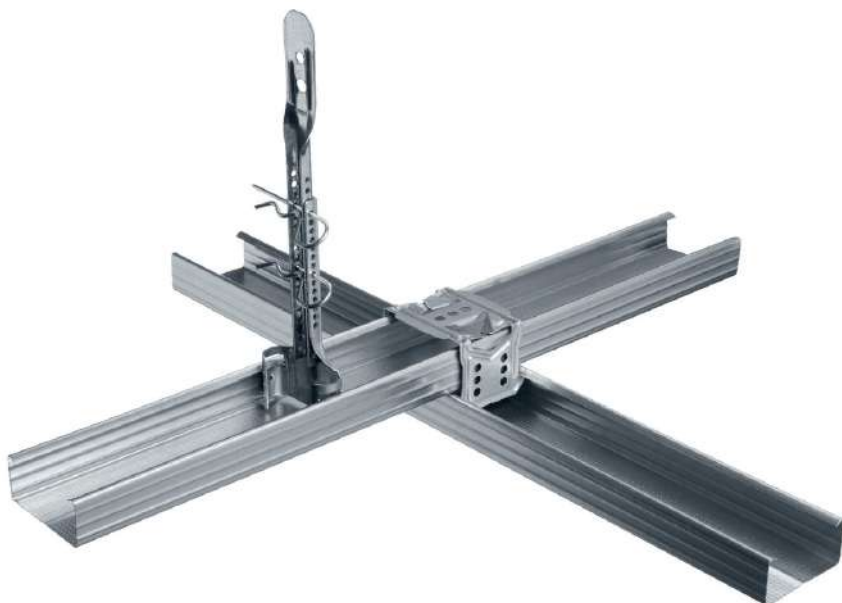
Девор ва шифтлар учун про-

филь тури, шакли ва кенглигига қараб асосан икки хил турга бўлинади уларнинг қуриниши куйида расимда келтирилган:

Республикамизда металл листдан тайёрланган профиллар ишлаб чиқарувчи кўпгина корхоналар мавжуд.

Булар: "AL BARS", "KNAUF", "UNI PROFIL", "МЕХМАШ" корхоналарини келтириш мумкин.

Биргина мисол қилиб KNAUF корхонаси ҳақида гапириб ўтадиган бўлсак, корхона юртимиз бозорларида 2006 йилдан буён

Ўзининг тадбиркорлик фаолиятини олиб бориб келмоқда. Корхона профиль, гипсокартон, гипс асосида қуруқ қурилиш қоришмалари, миҳ, шуруп, ва бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқаришга мўлжалланган.

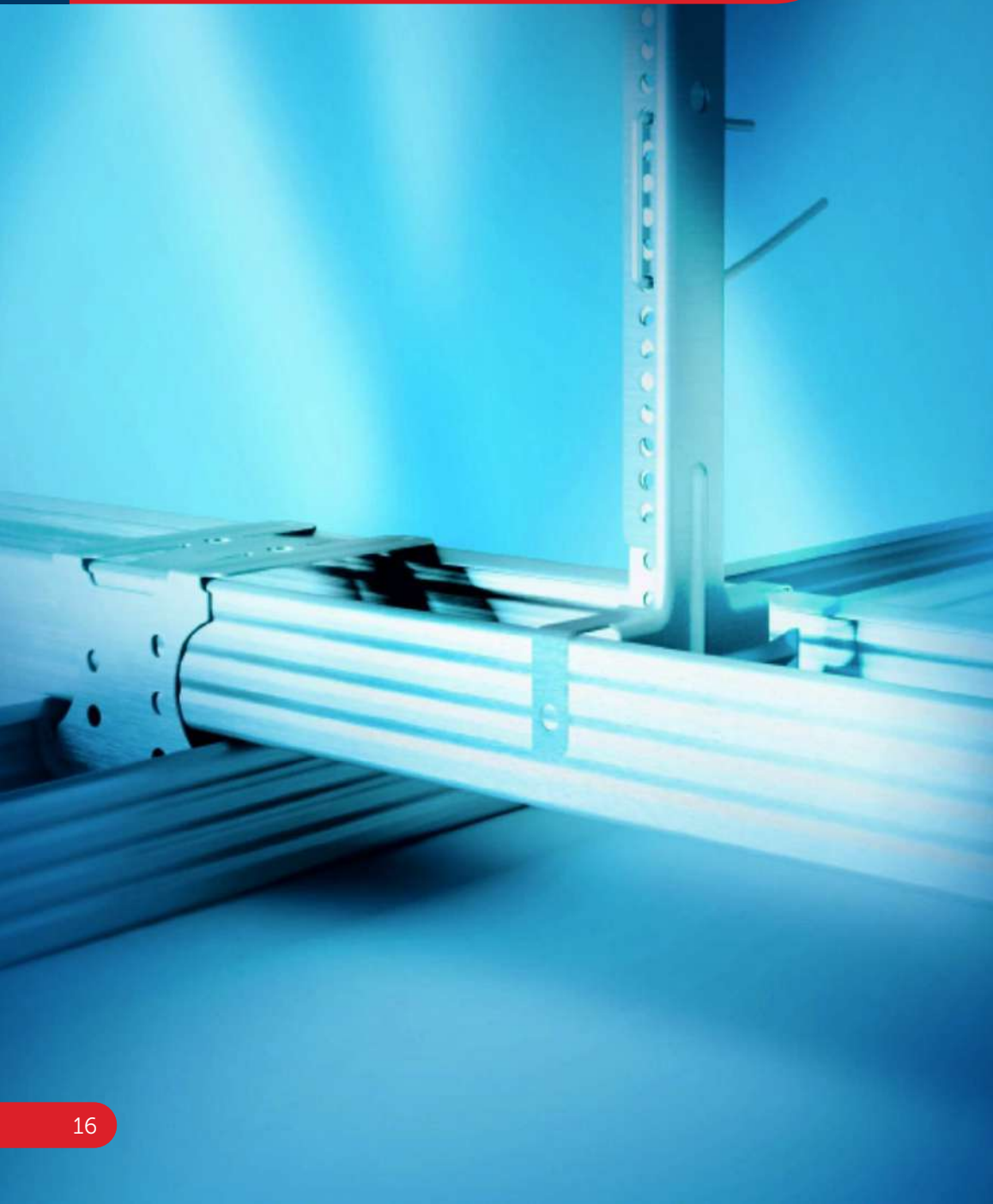
Жаҳон тажрибасига назар соладиган бўлсак, Россия Федерациясида фаолият кўрсатувчи корхона ва ташкилотлар турли хил металл буюмлар ишлаб чиқаришдан ташқари металл профилларни ишлаб чиқариш бўйича ҳам Россия

ҳамда Ўрта Осиё давлатлари бозорида ўз ўрнига эга.

Англияда 1933 йилда ташкил топган “Gyproc Products LTD” корхонаси ҳам ўзининг GYPROC бренд номи билан машҳур бўлган профиль, гипсокартон ва бошқа маҳсулотларини ишлаб чиқариб, дунё бозорида энг етакчи корхона сифатида тан олинади. Корхона 2011 йилдан бошлаб Россия Федерациясида ҳам ўзининг ишлаб чиқариш линиясини ўрнатган.

**1.2 Девор ва шифтлар учун профил
материалларининг турлари, ўлчамлари,
физик-механик кўрсаткичлари**

Профиллар фойдаланиш мақсади, қўллаш жойи, ишлатиш шароитларига қараб турли кўринишларда ишлаб чиқарилади. Қуйидаги жадвалда уларнинг турлари ва ўлчамлари келтирилган.

Номланиши	Узунлиги	Кенглиги	Букланиш баландлиги
Девор профили (UD/ППН)	3 м	27 мм	28 мм
Шифт профили (SD/ПП)	2,5-4 м	0,6 м	27-28 мм
Йўналтирувчи (UW/ПН)	2-4 м	40-150 мм	37-40 мм
Тиргак профиль (CW/ПС)	3-4 м	40-150 мм	40-50 мм

Девор ва шифтлар учун ишлатиладиган профиллар ишлаб чиқарувчилар томонидан техник хусусиятлари ва эксплуатацион хусусиятларига кўра 50 йилдан 70 йилгача кафолат берилади.

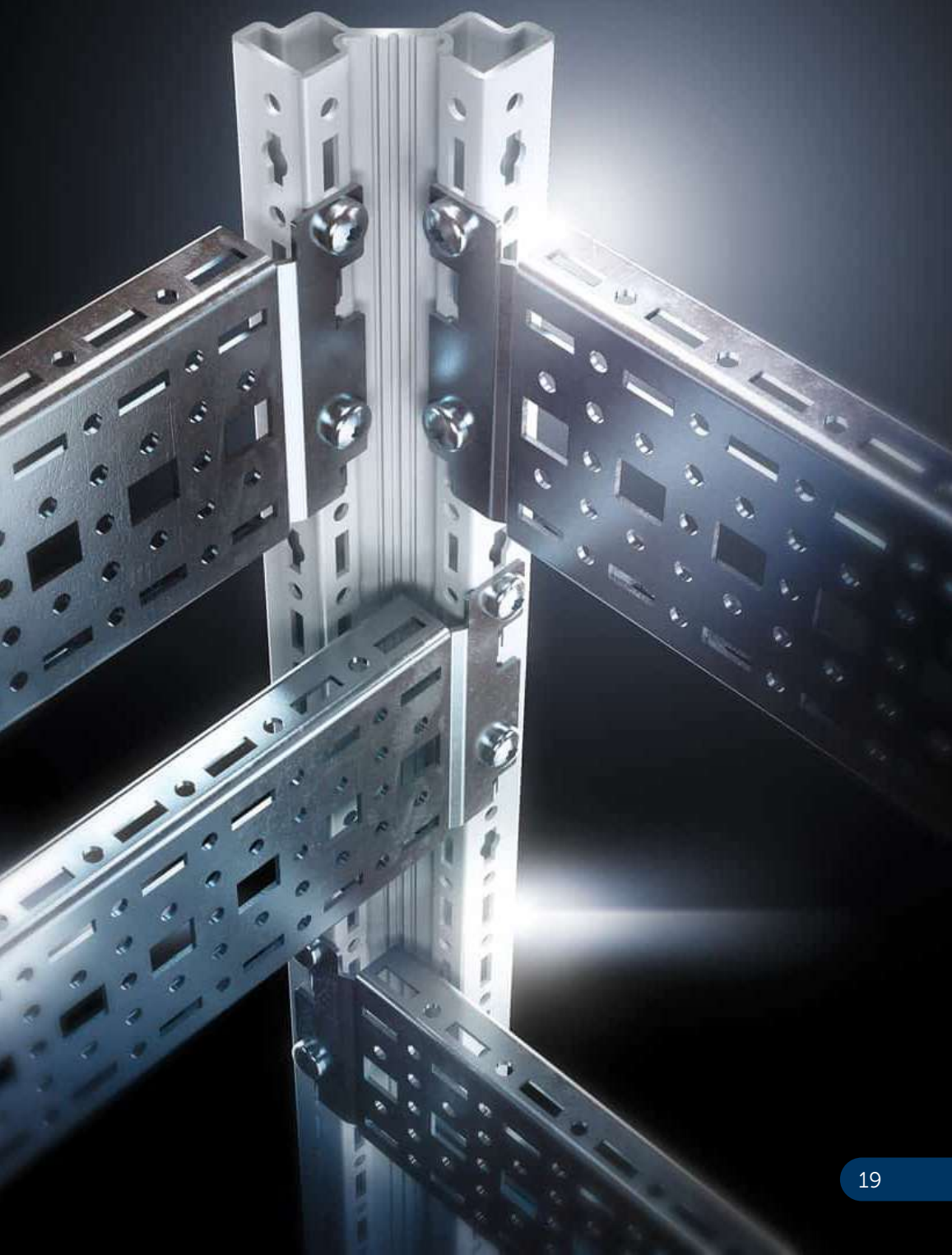
Кнауфнинг шифтларга ишлатиладиган профиллари СД;

Уларнинг эни 60 мм, рафнинг баландлиги 27 мм ни ташкил этади. Профилнинг бутун узунлиги бўйича раф қисми қайрилган бўлади, бу профилга қўшимча мустаҳкамлик беради.

Профиль тури	Белгиланиши, ёни ва раф ўлчами	Узунлиги	Қўлланилиши
Шифт профили	СД(ПП)60/27	2,75-4,5	Шип тузилмалари ва қопламалари учун қўллаб-қувватловчи элемент

Девор учун ишлатиладиган профиль шифт профилидан фарқли бўлади. Биноларнинг ташқи ва ички деворларига қотириладиган гипсокартон, алюкобонд маҳсулотларини қотириш учун ишлатилади. Куйидаги жадвалда уларнинг ўлчамлари келтирилган.

Профиль тури	Белгиланиши, ёни ва раф ўлчами	Узунлиги	Қўлланилиши
Девор профили	CW(ПС) 50/50 CW(ПС)65/50 CW(ПС)75/50 CW(ПС)100/50	2,75-4,5	Девор ва бўлақларнинг асосий юк кўтарувчи элементи

1.3 Афзалликлари

Девор ва шифтлар учун ишлатилган профиль маҳсулотларнинг асосий афзаллиги шундаки, улар узоқ муддат хизмат кўрсатади ва мустаҳкам. Шунинг учун уни бинолар сиртини материаллар билан қотиришда, том қопламаларини қотиришда ҳам кенг фойдаланилади.

Бу каби кўрсаткичлар замирида биламизки, бир қатор афзалликлар ётади. Қуйида профилнинг афзалликларини келтириб ўтамыз.

АФЗАЛЛИКЛАРИ

1. Узоқ муддат фойдаланиш.

Профиль ишлаб чиқарувчилар ўз маҳсулотларига 50-70 йилгача кафолат беришади.

2. Коррозияга чидамлик. Профиллар рух ва полимер қатлами билан қопланган. Бунинг ёрдамида профиллар ёғингарчилик ва бошқа ташқи таъсирлардан ишончли тарзда ҳимояланган.

3. Енгил вазн.

4. Ўрнатишнинг қулайлиги.

5. Ёнғин хавфсизлиги. Профилнинг асоси пўлат ҳисобланади, бу эса олов тарқалишини олдини олади.

6. Экологик тоза. Ёғоч рейкалардан фарқли ўлароқ, профиль зарарли моддаларни ўз ичига олмайди ва турар-жой биноларини таъмирлашда ишлатса бўлади.

1.4 Ишлаб чиқариш ҳолати рақамларда

2021 йилда республикада барча турдаги қурилиш материаллари ишлаб чиқариш кўрсаткичи 24,2 трлн сўмни, 2026 йилда эса 41,5 трлн сўмни ташкил этиши режалаштирилган. Экспорт эса 2021 йилда 270 млн АҚШ доллари, 2026 йилга келиб эса 505 млн АҚШ долларига етказилиши прогноз қилинмоқда.

Шу билан бирга, соҳага жалб этилаётган инвестициялар миқдори 2021 йилда 1 610,0 млн АҚШ доллари, 2026 йилда 2 250,0 млн АҚШ долларини, маҳаллийлаштириш кўрсаткичлари эса 2021 йилда 905,1 млрд сўмни, 2026 йилга келиб эса 1 550,0 млрд сўмни ташкил этиши кутилмоқда.

II. ХОМ АШЁ ТУРЛАРИ ВА МАВЖУД ЗАҲИРАЛАР

2.1 Хом ашё турлари

Курилишда ишлатиладиган профиль ишлаб чиқаришда турли хил қалинликдаги металл листлардан (штрипс) фойдаланилади (тури ва ўлчамларига қараб). Асосан металл листлардан фойдаланилиб, улар қуйидаги талабларга жавоб бериши лозим:

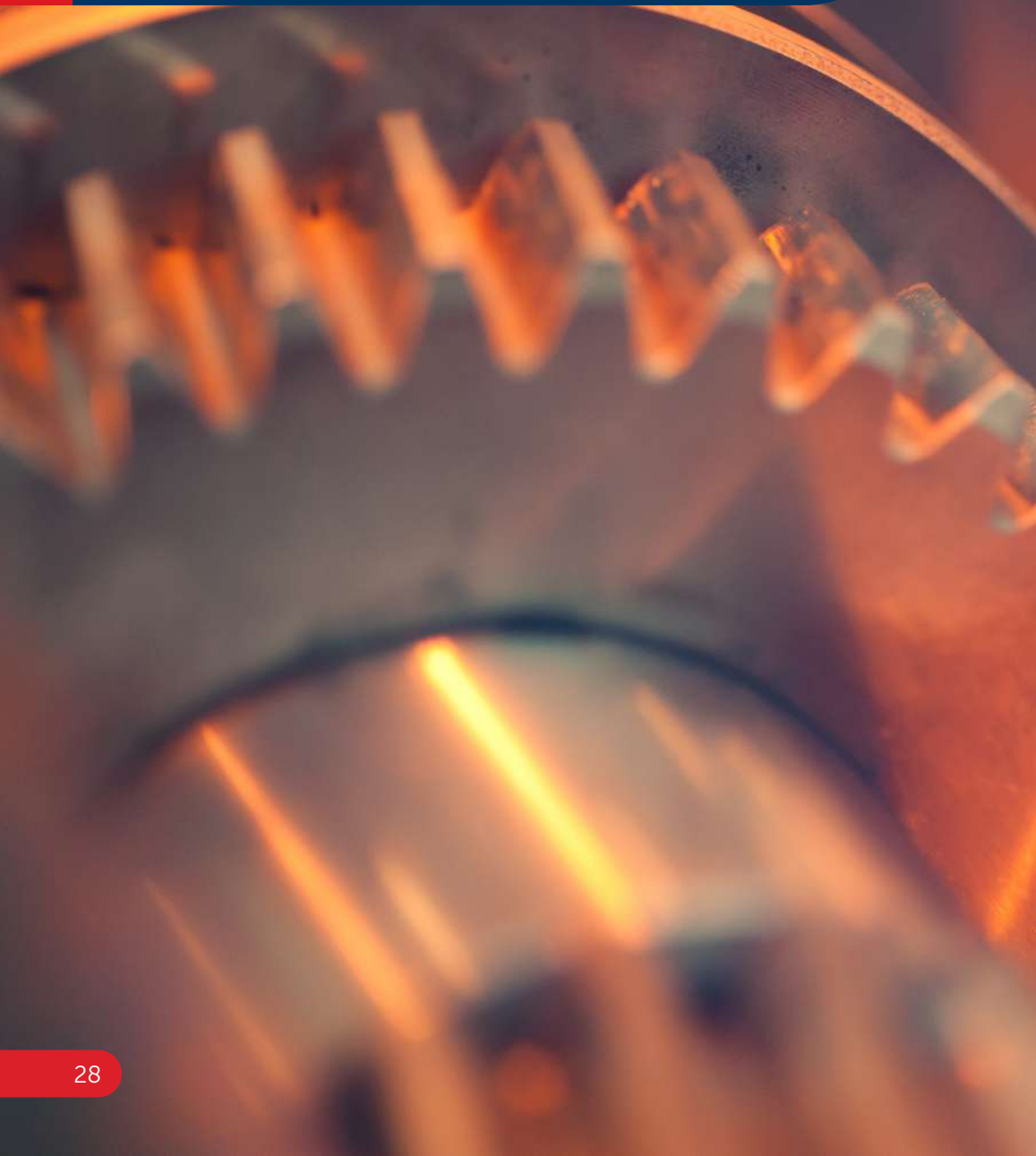
- Металл лист 0,55 мм қалинликдан кам бўлмаслиги лозим;
- Металл лист гальванизацияланган бўлиши лозим.

- Металл лист ГОСТ 14918-8 стандартига жавоб бериши лозим.

Сиз профиль ишлаб чиқариш учун уни Россия Федерациясидан импорт қилингиз ҳам мумкин. Шунини таъкидлаб ўтиш лозимки, Ўзбекистонда яқин йиллар ичида профиль учун хом ашё ҳисобланган металл листлар (штрипс) ишлаб чиқариш йўлга қўйилиши режалаштирилган.

III. ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ

Профиль пўлатдан ясалади, унга шакл бериш жараёни куйида келтирилган. Бу жараённинг мақсади профилнинг кўриниши, мустаҳкамлиги ва юк кўтариш қобилиятини оширишдир.

Демак профиль ишлаб чиқариш жараёни ва унинг асосий босқичлари хақида қисқача баён қиламиз.

1-босқич. Профиль ишлаб чиқариш учун тайёрланган металл рулонни очиш қурилмасига жойлаштирилади. Металл рулоннинг бир тарафи стендга ўрнатилади. Стенд қайта ишлаш учун белгиланган тезликда ме-

талл прокатни лист кўринишига келтирилади.

2-босқич. Профилга ишлатиладиган металл рулон текисланади ва узатиш дастгоҳида кейинги босқичга юборилади.

3-босқич. Текисланган металл уни маҳкамлаш осон бўлиши учун юзасига майда тешиклар ҳосил қилинадиган роликлар орасидан ўтказилади.

4-босқич. Листнинг икки ён қисми металл роликлар ёрдамида букланади ва керакли ўлчамда шакл берилади. Шу босқичнинг ўзида профиль турига қараб юзасига тўлқинси-

мон шакл берувчи роликлар орасидан ўтади ва кейинги босқичга юборилади.

5-босқич. Профиль керакли ўлчамларда электромеханик кесиш мосламасида кесилади.

6-босқич. Керакли геометрик ўлчамлар берилган, шакл бериш ишлари тугатилган тайёр профиллар стандарт талаблари асосида тахланади. Тайёр маҳсулотлар сақлаш омборига юборилади.

Ускуна ишлашининг изчиллиги ва узлуксизлиги автоматлаштирилган бошқарув тизими томонидан таъминланади, бу жараён профиль ишлаб чиқариш технологияси бузилмаслигини назорат қилади.

Профиль ишлаб чиқариш ишлаб чиқариш технологик линияларининг дастлабки нархлари

1. Хитой Республикасида ишлаб чиқарилган **FT50** маркали профиль ишлаб чиқариш технологик линияси. <https://russian.alibaba.com>. Дастлабки нархи - 100 195, 778 млн.сўм.

2. Россия Федерациясида ишлаб чиқарилган **KNAUF** профиль ишлаб чиқариш технологик линияси. <http://znpو.lipetsk.ru>. Дастлабки нархи - 159 479, 624 млн.сўм.

Ушбу линия ишга туширилиши натижасида **6-10 нафар янги иш ўрни** яратилиши мумкин.

IV. СИФАТ, МЕЪЕРИЙ ҲУЖЖАТЛАР ВА ЎЛЧОВ ВОСИТАЛАРИ

4.1 Стандарт ва сифат кўрсаткичлари

Ўзбекистон Республикасининг “Стандартлаштириш тўғрисида”ги Қонунига асосан барча маҳсулот ва хизматлар тегишли тартибда стандартлар асосида ишлаб чиқарилиши қатъий белгилаб қўйилган.

Шунинг учун девор ва шифтлар учун профиллар белгиланган стандарт талаблари доирасида ишлаб чиқарилиши зарур. Ушбу стандартларни Ўзбекистон Республикаси

Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги ҳузуридаги Техник жиҳатдан тартибга солиш агентлигининг Стандартлар институтидан сотиб олиш мумкин.

Норматив ҳужжатларда профиллар ишлаб чиқариш, уларни сақлаш, хом ашёни танлаш, маҳсулотни ташиш даврий сифат кўрсаткичларини текшириб бориш каби талаб ва тавсиялар келтирилади.

**Профил ишлаб чиқариш ва у билан боғлиқ
жараёнларни амалга ошириш учун зарур
намунавий стандартлар:**

Стандарт рақами	Стандарт номи
ГОСТ 14918-80	Пўлат листлар.
ГОСТ 7566-94	Металл материалларни сақлаш, қадоқлаш ва ташиш.
ГОСТ 8026-92	Теккисликни текшириш учун линейка. Техник шартлар.
ГОСТ 9.401-91	Ягона коррозияга қарши муҳофаза тизими. Иқлим омилларининг таъсирига қарши кураш бўйича умумий талаблар ва усуллар.
ГОСТ 12.1.044-89 (ИСО 4589-84)	Меҳнат хавфсизлиги стандартлари. Моддалар ва уларнинг таърифи ва усулларининг таснифлари.
ГОСТ 164-90	Баландлик ўлчагичлари. Техник шартлар
ГОСТ 427-75	Метални ўлчаш линейкаси. Техник шартлар
ГОСТ 3749-77	90° металл бурчак ўлчагич. Техник шартлар.
ГОСТ 7502-98	Металл ўлчагич (рулетка). Техник шартлар.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 23 майдаги “Қурилиш материаллари саноатини жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”-ги ПҚ-4335-сонли қарорининг 6-илоvasи “2021 йилнинг 31 декабрига қадар давлат томо-

нидан қўллаб-қувватлаш орқали қабул қилинадиган қурилиш материаллари соҳасидаги халқаро стандартлар рўйхати”га мувофиқ 2019 йилда 340 та, 2020 йилда 542 та халқаро стандартлар қабул қилинди, 2021 йилда яна 505 та халқаро стандарт қабул қилиш режалаштирилган.

4.2 Мувофиқлик сертификати ва уни online тарзда расмийлаштириш

Жараён оддий ва унда инсон омили иштироки камайтирилган. Девор ва шифтлар учун профилларга мувофиқлик сертификатини масофадан туриб олиш мумкин. Бунда Сиз **singlewindow.uz** электрон платформасига кирасиз, **ариза тақдим этиш** тугмачасини босган ҳолда ўз маълумотларингизни киритасиз.

Аризангиз кўриб чиқилади ҳамда **3 иш қуни** ичида тегишли мутахассислар келиб Сиз ишлаб чиқараётган девор ва шифтлар

учун профиль материалларидан наъмуналар олади. Маҳсулотни тегишли тартибда лаборатория синовларида текширади, стандарт талабларга жавоб берган тақдирда Сизга мувофиқлик сертификати берилади.

4.3 Ўлчов воситалари ва уларни қиёслов кўриги

Девор ва шифтлар учун профиль материалларини ишлаб чиқаришда турли хил ўлчов воситаларидан, хусусан узунлик ўлчов инструменти, чегаравий ясси узунлик ўлчовлари, штангенциркул каби ўлчов воситаларидан фойдаланилади.

Ушбу ўлчов воситалари қурилиш материалнинг сифати, стандарт талабларда белгиланган геометрик ўлчамлардан, оғирликлардан четга чиқмаганлиги каби муҳим факторларни

доимий назорат қилиш учун зарур ҳисобланади.

Ушбу ўлчов воситалари Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлигининг 2019 йил 30 июлдаги «Метрология текширувидан ўтказилиши лозим бўлган ўлчов воситалари туркумларининг рўйхатини тасдиқлаш тўғрисида» ги **3174-сонли буйруғига** асосан **Миллий метрология институти томонидан қиёслов кўригидан ўтказилади.**

V. САМАРАДОРЛИК КЎРСАТКИЧЛАРИ

29%

● 167 +4.19%

● 170 -7.55%

● 141 +1.2%

● 95 +3.39%

● 46 +6.56%

● 15 +1.73%

29%

Профиль ишлаб чиқариш учун тайёр маҳсулот таннархига таъсир этувчи асосий омиллардан бири - бу заводда тайёрланган металл прокат ҳисобланади. Чунки металл прокат асосий хом-ашё ҳисобланиб, нархлари биржа савдолари натижаларига кўра ўсиб ёки камайиб борувчи ҳисобла-

нади. Жумладан йилига 100,0 минг метр квадрат профиль ишлаб чиқариш учун 470 0 тонна металл ўрамалари талаб этилади. Ҳозирги кунда металл ўрамаларнинг заводдаги нархи 11,0 млн сўмни ташкил этишни ҳисобга олсак, металл прокат учун йилига 5,170 млрд сўм сарфланади.

Профиль ишлаб чиқаришда хом-ашё материалларига кетадиган харажатлар

Хом ашё тури	1пм га материал сарфи, кг	Нархи, сўм/кг	Шу жумладан 1 м учун сарф этилган хом ашё, сўм	100 минг метр профиль учун йиллик харажатлар, минг сўм
Металл ўрама	0.18	11000,0	1 980	198 000 000
Электр энергияси	0.21 кВт/100пм	450,0	94.5	9 450 000
Жами:			2 074.5 сўм/пм	207 450 000 сўм/йил
Транспорт харажатлари: (жами харажатларнинг 3,0%)			6 223 500	213 673 500
Хом-ашёларни сақлаш харажатлари: (жами харажатларнинг 1,0%)			2 074 500	209 524 500
Жами (транспорт ва сақлаш харажатлари қўшиб ҳисоблаганда) харажатлар:			8 298 000	215 748 000
Ишлаб чиқарувчининг фойдаси: (жами харажатларнинг 30,0%)			64 724 400	280 472 400
Умумий:				280 472 400

Ишлаб чиқариш жараёнида сарфланадиган электр энергияси миқдорини ҳисоблаш мақсадида йилига **100,0 минг метр квадрат** бўлган профиль материалларини ишлаб чиқариш корхонаси танлаб олинди.

VI. ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАР ВА АТРОФ МУҲИТГА ТАЪСИРИ

6.1 Экологик меъёрлар ва тартибга солувчи ҳужжатлар

Экология – тирик жонзотларнинг яшаш шароити ва уларнинг ўзлари яшаб турган муҳит билан ўзаро мураккаб муносабатлари ва шу асосда туғилган қонуниятларни ўрганеди, инсоннинг табиат билан ўзаро таъсирини энг мақбул тарзда ишлаб чиқаради. Экологик назорат атроф муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш соҳасидаги қонун ҳужжатлари талаблари бузилишининг олдини олиш, уни аниқлаш ва унга чек қўйишга, табиатни муҳофаза қилиш фаолияти самарадорлигини оширишга қаратилган давлат ва жамоатчилик чора-тадбирлари тизимидир.

Ўзбекистон Республикасининг 1992 йилдаги 9 декабрдаги **«Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»**ги ҳамда 1996 йил 27 декабрдаги **«Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида»** Қонунлари табиий муҳит шароитларини сақлашнинг, табиий ресурслардан

оқилона фойдаланишнинг ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий асосларини белгилаб беради. Қонуннинг мақсади инсон ва табиат ўртасидаги муносабатлар уйғун мувозанатда ривожланишини, экология тизимлари, табиат комплекслари ва айрим объектлар муҳофаза қилинишини таъминлашдан, фуқароларнинг қулай атроф муҳитга эга бўлиш ҳуқуқини кафолатлашдан иборатдир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 30 октябрдаги “2030 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикасининг атроф муҳитни муҳофаза қилиш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5863-сонли фармониға биноан:

- экологик жиҳатдан энг кам хавф туғдирувчи материаллардан, маҳсулотлардан, ишлаб чиқариш объектлари ва бошқа объектлардан устувор даражада фойдаланиш;

- иқтисодиётни экология-

лаштириш, табиатдан фойдаланишнинг иқтисодий механизmlарини жорий қилиш, экологик жиҳатдан энг кам хавф туғдирувчи материаллар, маҳсулотлардан, ишлаб чиқариш объектлари ва бошқа объектлардан устувор даражада фойдаланиш;

- янгидан фойдаланишга топширилаётган ишлаб чиқариш қувватларининг атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи стационар манбаларида самардорлиги **99,5 фоиздан** паст бўлмаган чанг ва газларни тўтиб қолувчи қурилмалар қўлланилишини таъминлаш;

- амалдаги ишлаб чиқариш қувватларининг атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи стационар манбаларида самардорлиги **95 фоиздан** паст бўлмаган чанг ва газларни тўтиб қолувчи қурилмалар қўлланилишини таъминлаш каби топшириқларидан келиб чиқиб қурилиш материаллари sanoа-тидаги мавжуд ишлаб чиқариш

корхоналари ва янгидан ташкил этиладиган корхоналарга ушбу талаблар белгиланган.

Инсоният ҳаёти уни ўраб турган табиий муҳит билан узвий боғлиқ бўлиб, буни тасдиқлайдиган манбаалар ҳар қадамда учраб туради. Жаҳон кўламида жадал суръатлар билан кечаётган фан-техника инқилоби одамларнинг меҳнат шароити, турмуш даражаси яхшиланишига ижобий таъсир этиш билан бирга у туғдирган экологик ўзгаришлар, ўз навбатида, инсониятга, уни ўз бағрида сақлаётган она табиатга асоратли таъсир кўрсатмоқда. Бизни ўраб турган табиатни чиндан ҳам она десак бўлади. Чунки у бутун борлиқни ҳаётбахш нафаси билан таъминлаб туради, тўйдиради, кийинтиради. Ана шундай марҳаматли табиатнинг озор топиши у билан бевосита одамзод ва жониворларни тахликага солиб қўйиши мумкин. Азот оксидларининг чиқариб ташланиши криоген

техникада ва уй шароитида хлор-фтор-карбонатларнинг кенг қўламда қўлланилиши Ернинг озон қаватини сақлаш муаммосини кескинлаштириб юборади.

Ҳозирги замон фан-техника тараққиёти, шунингдек табиатга антропоген (инсоннинг бевосита қатнашиши) таъсир этишнинг тобора кучайиши натижасида табиий омилларнинг ўзаро боғланиши маълум даражада мувозанатдан чиқмоқда, бу эса ер юзида ҳаётий жараён рисоладагидек кечишига хавф солмоқда. Шу боисдан табиий муҳитни асраш муаммолари кўп жиҳатдан экологик тадқиқотлар билан боғланади.

Табиий бойликлардан оқилона фойдаланишдан табиатда рўй берадиган жараёнларнинг ўзаро боғлиқлиги ва ривожланиш қонуниятлари ҳақидаги билимлар катта аҳамиятга эга. Бусиз табиий жараёнларга баҳо бериш, уларни ҳисобга олиш, табиатга, табиат компонент-

ларига кўрсатилган ҳар қандай таъсирнинг келажакда қандай оқибатларга олиб келишини олдиндан билиш мумкин эмас. Инсон табиатдан фойдаланганда ва унга таъсир кўрсатаётганда билиши ва фаолиятида амал қилиш зарур бўлган, асосан, **5 қонуният** мавжуд:

1) Табиатдаги барча компонент ва элементлар ўзаро бир-бирлари билан боғланган, ўзаро таъсир этиб, муайян мувозанатда бўлиб, уйғунлик ҳосил қилган. Бирон компонент ёки элемент ўзгарса, бутун табиий комплексда ўзгариш рўй беради;

2) Табиатда тўхтовсиз модда ва энергиянинг айланма ҳаракати рўй бериб туради. Бу ҳаёт асоси;

3) Табиий жараёнларнинг ривожланишида муайян даврийликлар мавжуд (суткалик, йиллик, 12 йиллик, 33-35 йиллик ва кўп йиллик);

4) зоналик;

5) регионаллик.

6.2 Экологик ҳужжатларни расмийлаштириш

Экологик назорат объектлари қуйидагилардан иборат:

ер, ер ости бойликлари, сувлар, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси, атмосфера ҳавоси атроф муҳитга таъсир кўрсатувчи табиий ва техноген манбалар атроф муҳит ифлосланишига ва табиий ресурслардан нооқилона фойдаланилишига олиб келиши, фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғига таҳдид солиши мумкин бўлган фаолият, ҳаракат ёки ҳаракатсизлик.

Экологик назоратнинг турлари:

давлат экологик назорати;
идоравий экологик назорат;
ишлаб чиқариш экологик назорати;

жамоатчилик экологик назорати.

Ҳар қандай янги лойиҳа бўйича ишлаб чиқариш корхонасини ташкил этилишида **экология йўналиши бўйича 5**

та норматив-ҳужжат ишлаб чиқилиши мажбурий тарзда қонунчилигимиз билан мустақамланиб қўйилган. Булар:

АМТА – атроф муҳитга таъсири аризаси ҳақидаги ҳужжат;

ЭОА – экологик оқибатлар аризаси ҳақидаги ҳужжат;

ПДВ – атмосфера қатламига чиқариладиган ташламалар ҳақидаги норматив;

ПДС – ер қатламига чиқариладиган зарарли чиқинди оқавалар ҳақидаги норматив. Агар чиқинди сувлар канализация тармоғига уланса **КЭН** нормативи ишлаб чиқарилади;

ПДО – ишлаб чиқариш корхонасининг фаолияти давомида ажраладиган саноат ва маиший чиқиндиларнинг ҳудудга ва атрофга жойлаштирилиши ҳақидаги норматив. Агар чиқиндилар экологик сертификатланган бўлса компенсацион тўловларга тортилмайди.

VII. МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

7.1 Техника хавфсизлиги ва саноат санитария қоидалари

Ўзбекистон Республикасида хавфсиз ва қулай меҳнат шароитида ишлаш юзасидан фуқароларнинг ҳуқуқлари Ўзбекистон Республикаси Конституциясида (37-модда) мустаҳкамланиб қўйилган. Ушбу конституциявий кафолатни амалда рўёбга чиқарилишига қаратилган аниқ чора тадбирлар Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодексига, «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонунда, бошқа бир қатор қонунлар ва қонун ости норматив ҳужжатларида белгиланган.

Меҳнат муҳофазаси - инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сиҳат-саломатлиги ва иш қобилиятининг сақланишига қаратилган тадбирлар. Қонун ҳужжатларида меҳнат жараёнида қўлланиладиган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техник, санитария-гигиена, даволаш-профилактика чора тадбирлари белгилаб қўйила-

ди. Меҳнат қилувчи шахс хавфсизлиги, саломатлиги, меҳнат қилиш қобилиятини ҳимоялаш, соғлом меҳнат шароитлари яратиш, касб касалликлари юз бериш хавфини олдини олиш, ишлаб чиқаришда жароҳатланишларга йўл қўймаслик кабилар меҳнат муҳофазаси олдидаги вазифалар ҳисобланади.

Меҳнат муҳофазасига оид талаблар ва стандартлар Меҳнат кодекси, «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонун талаблари асосида ишлаб чиқариладиган корхона ва ташкилотларнинг ички меҳнат тартиби қоидалари, жамоа шартномалари, тармоқ ёки минтақавий жамоа келишувлари, корхоналарнинг бошқа ички норматив ҳуқуқий ҳужжатларида, муайян соҳа, касб, иш жойларига оид бўлган Меҳнат муҳофазаси стандартларида белгилаб қўйилади. Мулкчилик шакли ва хўжалик юритиш усулидан қатъий

назар барча корхона, муассаса, ташкилотлар ўз ходимлари учун соғлом ва хавфсиз меҳнат шароитини яратиши, хавфсизлик техникаси чораларини кўриши, меҳнатни муҳофаза қилиш хизматларини ташкил этиши, бошқа ташкилий техник тадбирларни амалга ошириши шарт.

Меҳнатни муҳофаза қилиш — бу тегишли қонун ва бошқа меъёрий ҳужжатлар асосида амал қилувчи, инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сиҳат-саломатлиги ва иш қобилияти сақланишини таъминлашга қаратилган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена ва даволаш-профилактика тадбирлари ҳамда воситалари тизимидан иборат.

Ходимларга техника хавфсизлиги, ишлаб чиқариш санитарияси, ёнғин чиқишдан сақланиш ва меҳнатни муҳофа-

за қилишнинг бошқа қоидалари ҳақида йўл-йўриқлар бериш ҳамда ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилишнинг ҳамма талабларига риоя этишларини доимий равишда текшириб бориш вазифаси иш берувчи зиммасига юклатилади.

Меҳнат муҳофазасида қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:

жамоавий ҳимоя воситалари — тузилиши ёки вазифаси жиҳатидан ишлаб чиқариш биноси ва ишлаб чиқариш жараёни билан боғлиқ бўлган, ходимларга зарарли ишлаб чиқариш омили ва (ёки) хавфли ишлаб чиқариш омили таъсирининг олдини олиш ёки уни камайтириш, шунингдек ифлосланишлардан ҳимоя қилиш учун мўлжалланган техник воситалар ва бошқа воситалар;

зарарли ишлаб чиқариш омили — таъсири ходимнинг касб касаллигига чалинишига

олиб келиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш омили;

иш ўрни — меҳнат фаолияти жараёнида ходимнинг доимий ёки вақтинчалик бўлиш жойи;

ишлаб чиқариш фаолияти — маҳсулот ишлаб чиқариш, хом ашёни қайта ишлаш, ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш чоғида амалга ошириладиган ҳаракатлар йиғиндиси;

ишлаб чиқаришдаги бахт-сиз ҳодиса — ходимнинг иш берувчининг ҳудудида ҳам, унинг ташқарисида ҳам ўз меҳнат ва-зифаларини бажариши билан боғлиқ ҳолда, шу жумладан иш берувчи томонидан берилган транспортда иш жойига кел-ётган ёки ишдан қайтаётган вақтда меҳнатда майиб бўлишига ёки соғлигининг бошқача тарзда шикастланишига олиб келган ва ходимни бошқа ишга ўтказиш заруратига, у касбга оид меҳнат қобилиятини вақтинча ёки турғун йўқоти-

шига ёхуд вафот этишига сабаб бўлган ҳодиса;

касб касаллиги — ходимнинг унга зарарли ишлаб чиқариш омили ёки хавfli ишлаб чиқариш омили таъсири натижасида юзага келган ва унинг касбга оид меҳнат қобилиятини вақтинча ёхуд турғун йўқотишига сабаб бўлган ўткир ёки сурункали касаллиги;

меҳнат шароитлари — меҳнатни амалга ошириш чоғидаги ижтимоий ва ишлаб чиқариш омиллари йиғиндиси;

меҳнатни муҳофаза қилиш — меҳнат жараёнида инсоннинг хавфсизлигини, ҳаёти ва соғлиғи, иш қобилияти сақланишини таъминлашга доир ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена, даволаш-профилактика, реабилитация тадбирлари ҳамда воситалари тизими;

меҳнатда майиб бўлиш —

ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса оқибатида ходимнинг касбга оид меҳнат қобилияти-ни вақтинча ёки турғун йўқотиши;

ноқулай ишлаб чиқариш омиллари — зарарли ишлаб чиқариш омилининг ва (ёки) хавfli ишлаб чиқариш омилининг мавжудлиги;

хавfli ишлаб чиқариш омили — таъсири ходимнинг шикастланишига олиб келиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш омили;

шахсий ҳимоя воситалари — ходимга зарарли ишлаб чиқариш омили ва (ёки) хавfli ишлаб чиқариш омили таъсирининг олдини олиш ёки уни камайтириш, шунингдек ифлосланишлардан ҳимояланиш учун фойдаланиладиган техник воситалар ва бошқа воситалар.

Профиль материаллари-ни ишлаб чиқаришнинг асосий технологик босқичларида ишлашда хавфсизлик қоидаларига қатъий риоя қилиш зарур.

VIII. ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИ ОРҚАЛИ ДАВЛАТ РЎЙХАТИДАН ЎТКАЗИШ МЕХАНИЗМИ

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 25 ноябрдаги 312-сонли “Тадбиркорлик субъектларини интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш механизми жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори билан мамлакатимизда 2014 йилнинг 1 январдан бошлаб тадбиркорлик субъектларини Интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш механизми жорий этилди.

Унга кўра, электрон рўйхатдан ўтказиш таъсис ҳужжатларини масофадан туриб ва интерактив расмийлаштириш йўли билан намунавий шакллар асосида тайёрлаш имконияти бўлган Ўзбекистон Республикаси интерактив давлат хизматлари ягона портали орқали амалга оширилади. Электрон рўйхатдан ўтказишда зарур ҳужжатларни илова қилган ҳолда рўйхатдан ўтказиш учун ариза бериш, шунингдек рўйхатдан ўтказилган

таъсис ҳужжатларини ва тадбиркорлик субъектларининг давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳномани бериш электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда амалга оширилади.

ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ ДАВЛАТ РЎЙХАТИДАН ЎТКАЗИШ МЕХАНИЗМИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 28 октябрдаги «Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга қўйиш тизимини такомиллаштириш тўғрисида» ги ПҚ-2646-сонли қарорига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 9 февралдаги 66-сонли қарори билан тасдиқланган “Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш” тартиби тўғрисидаги Низом асосида амалга оширилади.

IX. ЯНГИ ТАШКИЛ ЭТИЛГАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ТАРТИБИ

Бугунги кунда банклар томонидан тадбиркорликни ривожлантириш учун кенг имкониятлар яратилган бўлиб, молиялаштириш дастурлари доирасида банклар томонидан турли хилдаги кредитлар таклиф этилмоқда.

Кредитларининг турлари бизнесни ривожлантириш, унинг рақобатбардошлигини таъминлаш билан боғлиқ бўлган исталган масалаларни ҳал қилишга имкон беради.

Кредит тақдим этиш тўғрисидаги қарор қабул қилишда банк мижознинг ҳақиқий ҳолати тўғрисидаги маълумотларга асосланади. Бунда эътибор расмий кўрсаткичларга эмас, балки молиялаштириш назарда тутилган бизнеснинг ривожла-

ниш истиқболларига қаратилади.

КРЕДИТ ОЛИШ УЧУН КЕРАКЛИ ҲУЖЖАТЛАР:

- кредит олиш учун ариза (кредит муддати, фоизи, мақсади кўрсатилган ҳолда);

- бизнес-режа (маҳсулот турлари, ишлаб чиқариш технологиялари, сотиб олинган ёки ижарага олинган асбоб ускуналар рўйхати, хом ашё заҳиралари, маҳсулотга бўлган талаб, ишлаб чиқариш самарадорлиги кўрсатилади);

- корхона ташкил қилинганлиги тўғрисидаги ҳужжатлар (гувоҳнома, Устав);

- таъминот ҳужжатлари (гаровга қўйиладиган кўчма ва кўчмас мулк, кафиллик).

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. В.В.Кузнецова. "Металл конструкциялар". Москва. 1998 г.
2. Марышев А. Ю. "Металл профиль листларнинг хусусиятлари". Красноярск. 1999.
3. Шкловский Е. И. Саноат бинolari учун металл профиль устида тадқиқотлар.
4. Горбовец М.Н.. Қурилиш материалларини ишлаб чиқариш учун ускуналар. М.: Машинасозлик. 1991.
5. Воробьёв В.А. Қурилиш материаллари. - М., 1979.
6. <https://lex.uz>
7. www.uzsm.uz
8. Сатторов З.М. Экология. – Т.:Sano-standart, 2018. – 362 б.
9. Сатторов З.М. Қурилиш экологияси. – Т.:Sano-standart, 2017. – 364 б.

“ЎЗСАНОАТҚУРИЛИШБАНК” АТБ

Манзил: 100000, Тошкент шаҳри.
Шаҳрисабз кўчаси 3-уй.

Мўлжал: “Ўзбекистон почтаси”,
“Ucell” бош офиси.

Алоқа учун: + 998 (78) 120-35-94

E-mail: info@uzpsb.uz

Сайт: sqb.uz

“ЎЗҚУРИЛИШМАТЕРИАЛЛИТИ” МЧЖ ИЛМИЙ- ТАДҚИҚОТ ВА ИНЖИНИРИНГ МАРКАЗИ.

Манзил: Тошкент шаҳри, Тафаккур кўчаси,
68-А уй.

Мўлжал: Дўстлик боғи,
“Ичан қалъа” меҳмонхонаси

Алоқа учун: (71) 254–92–01

E-mail: info@uzqmliti.uz

Сайт: uzqmliti.uz

**Девор ва шифтлар учун профил ишлаб
чиқариш бўйича амалий услубий қўлланма**

Компьютерда тайёрловчилар:
Эрматов Ф., Алимжонов С.

Дизайнер:
Эрматов Ф.